

СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

DOI 10.31558/2617-0248.2024.9.6

УДК 323.39: 327.5 (477)

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
У ПРОЦЕСІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ
В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5172-4661>**Калініченко Б. М., д. політ. н., доцент Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького**

Глибше розглянуто місце і роль громадянського суспільства у процесі демократичного транзиту. Наголошено на важливості дотримання і просування всіма підсистемами політичної влади обраного курсу в зовнішній і внутрішній політиці направленою на інтеграцію України до західної цивілізації, як розумної альтернативи всім іншим політичним проектам. На прикладі Польщі, як близької для України держави, показано комплексну і послідовну стратегію дій направлених на пришвидшений перехід від тоталітаризму до демократії. Показано позитивні результати проробленої роботи. Підкреслено важливість для України співпраці із Польщею у питаннях інтеграції до Європейського Союзу і НАТО. Оскільки посилення взаємин між двома країнами дасть можливість обом жорсткіше відстоювати власні геополітичні інтереси, зміцнювати обороноздатність, диверсифікувати постачання енергоносіїв та підвищувати вплив у регіоні. Боротьба із гібридними загрозами, які провокує РФ являється актуальним викликом для України і Польщі, зокрема у питаннях кібербезпеки і протидії фейкам. Інтенсифікація співпраці в усіх сферах із провідними державами світу такими як США, Велика Британія, Франція, Італія, Німеччина та іншими для досягнення стратегічних цілей України у боротьбі з військовою агресією РФ, зокрема в контексті гарантування суверенітету і територіальної цілісності нашої держави. Виокремлені основні фактори в політиці України, які допоможуть зміцнити не державний сектор і тим самим зняти ряд конфліктних ситуацій пов'язаних із мовним, релігійним, військовим та іншими питаннями, яким протягом останніх десятирічч не надавалося належної уваги.

Ключові слова: громадянське суспільство, Україна, Польща, громадська думка, дезінформація, фейки.

Kalinichenko B.M. The role of civil society in the process of democratic transit in Ukraine and Poland

The place and role of civil society in the process of democratic transit is considered more deeply. The importance of compliance and promotion by all subsystems of political power of the chosen course in foreign and domestic policy aimed at the integration of Ukraine into Western civilization, as a reasonable alternative to all other political projects, is emphasized. On the example of Poland, as a country close to Ukraine, a comprehensive and consistent strategy of actions aimed at an accelerated transition from totalitarianism to democracy is shown. The positive results of the work done are shown. The importance for Ukraine of cooperation with Poland in matters of integration into the European Union and NATO was emphasized. Because the strengthening of relations between the two countries will provide an opportunity for both to defend their own geopolitical interests, strengthen their defense capabilities, diversify the supply of energy carriers, and increase their influence in the region. The fight against hybrid threats provoked by the Russian Federation is an urgent challenge for Ukraine and Poland, in particular in matters of cyber security and countering fakes. Intensification of cooperation in all spheres with the leading powers of the world such as the USA, Great Britain, France, Italy, Germany and others to achieve the strategic goals of Ukraine in the fight against the military aggression of the Russian Federation, in particular in the context of guaranteeing the sovereignty and territorial integrity of our state. The main factors in the politics of Ukraine are singled out, which will help to strengthen the non-state sector and thus remove a number of conflict situations related to language, religious, military and other issues, which have not been given due attention during the last ten years.

Keywords: civil society, Ukraine, Poland, public opinion, disinformation, fakes.

Україна розпочавши демократичний транзит у 90-х роках ХХ століття пройшла значний шлях, пересуваючи штучний лімітроф, що утворився після Другої світової війни і на понад пів століття відділив її від західної цивілізації. Злочини совецького тоталітаризму були настільки масштабними, що більшість українців на референдумі 1991 року висловилися за початок нового незалежного шляху свого розвитку. Значна кількість громадян України успіх нової держави сприйняли, як власний, відчувши особисту відповідальність за спроможність відновленої держави, оскільки кожен з нас в тій чи іншій мірі, інколи ілюзорно, інколи цілком усвідомлено відстоював нові заборонені совецькій людині ідеали. Для нас Європа і Західний світ уособлює все те чого бракувало в СРСР: свободу, економічне зростання, демократичний політичний режим, культурну інтеграцію, безпеку, добробут, повагу до національних меншин. Тому з початком російського збройного вторгнення в Крим – 20 лютого 2014, початком війни на сході України – квітень 2014, а особливо з повномасштабним вторгненням РФ – 24 лютого 2022 року українці активно включилися в процеси протидії російській експансії зі сходу. Натомість, Російська Федерація будучи за своєю суттю тоталітарною країною намагається модифікувати геополітичний простір під свою ідеологію руського міра, яку сучасні дослідники ототожнюють із фашизмом і називають – рашизмом [1]. Однак російсько-українську війну не варто розглядати, як локальну. Це частина глобального протистояння сходу і заходу. І від результату «битви за Україну» залежить, чи вдасться Європейському Союзу і США втримати лідерство в світі у ХХІ столітті. До переваг західного світу можна віднести розвинене громадянське суспільство і вільні засоби масової інформації (ЗМІ), які є ключовим елементом так званого інформаційного суспільства, що динамічно набуває ваги на початку ХХІ століття. На користь цієї думки свідчить цитата дослідників Картунова О.В., Маруховського О.О. серед багатьох концепцій постіндустріального суспільства, інформаційного суспільства поширені «такі концепції, як: кіберсуспільства, технотронного, комп'ютерного, віртуального, цифрового, силіконового, хай-тек суспільства та багатьох інших» [2, с.33].

Місце та роль ЗМІ в суспільстві розглядаються в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, питання взаємодії влади і засобів масової інформації розглядаються в працях вітчизняних дослідників В. Воробйова, Т. Добросколонської, В. Здоровеги, В. Іванова, О. Картунова, В. Лизанчука, К. Маркелова, О. Маруховського, В. Миронченка, А. Москаленка, Г. Почепцова, В. Різуна, А. Чічановського, В. Шкляра та ін. Проблеми формування і реалізації сучасної державної інформаційної політики досліджують В. Горбатенко, О. Гриценко, О. Дубас, Т. Кремень, І. Кресіна, А. Митко, Г. Почепцов, С. Чукут та ін. Спираючись на зазначені дослідження, в якості мети статті пропонується визначити рівень впливу сучасних ЗМІ на громадську думку, осмислити мас-медіа, як засобу протидії зовнішнім деструктивним впливам, показати можливість громадянського суспільства і ЗМІ у процесі подолання глобальних викликів та консолідації суспільства в питаннях безпеки.

За своїми атрибутивними характеристиками засоби масової інформації є важливим елементом громадянського суспільства і здійснюють потужний вплив на формування національної ідентичності, функціонування політичної сфери суспільства, стратегічне планування і тд. Таким чином утворюється інформаційний простір держави. Він фактично являється віртуальною матрицею масової свідомості в яку включені всі форми інтерпретації політичної реальності та суспільних цінностей. З огляду на них індивід будує своє мислення і поведінку. Цей важливий феномен був яскраво виражений у перші роки після повномасштабного вторгнення РФ на територію України 2022 року. Під впливом обурення від неспровокованого нападу і звірств російської армії проти цивільних осіб почалася масова українізація. Цей процес кратно підсилений медіа переріс у мейнстрім. Однак, зараз на третьому році відбиття агресії можна спостерігати зниження інтенсивності даної тенденції. Своєрідний відкат відбувся через особливості людської психіки. Яка потребує розрядки, оскільки потрібно докладати надзусиль, щоб тримати себе змобілізованими і максимально зібраними впродовж років розуміючи, що попереду невизначеність. Натомість, людині властива переміна настроїв в даному випадку вона може бути пов'язана із новим етапом війни, яка перейшла у довготривалу фазу. Для неї характерні інші настрої, тому вітчизняні ЗМІ будуть змушені шукати новий інструментарій і форми для втримання аудиторії та захисту власного інформаційного поля від деструктивних атак ворога. Про це свідчить падіння інтересу до загальноукраїнського інформаційного телемарафону «Єдині новини», який триває від початку російського вторгнення 24 лютого 2022 року і до тепер для забезпечення інформаційних потреб вітчизняної аудиторії щодо відбиття збройної агресії РФ. Нині жвавішають дискусії щодо змін в форматі марафону. Одна з провідних думок, повернути до ефіру сигнал загальноукраїнських каналів і дозволити їм готувати свої випуски новим поза загальноукраїнським телемарафоном. Однак, цього досі не було зроблено. Очевидно, мета – зберегти єдність громадської думки під час війни переважає над всіма іншими доцільностями. В такого рішення є логіка, обмежене інформаційне поле можна контролювати на предмет ворожих деструктивних атак і у разі потреби ефективно їх препарувати.

РФ являється екзистенційною загрозою не тільки для України. 21 квітня 1993 року в Білому домі відбулася зустріч між Президентом США Білом Клінтоном (1993-2001 р.) і Президентом Польщі (1990-1995 р.) Лехом Валенсою. На ній Президент Польщі висловив занепокоєння можливими спробами реваншу РФ за поразку у Холодній війні [3]. «Я був лідером революції в Польщі. Але я не розумію чи остаточні результати падіння комунізму. Зараз ми зіткнулися з посткомуністичним завданням побудови структур, які замінять комуністичне суспільство. Ключовою частиною цього процесу має бути посилення опори

на регіональне співробітництво. Нам потрібно використовувати Вишеградську групу і разом з тим розвивати співробітництво між Україною та Білорусією. Після десятиліть радянського домінування ми всі боїмося Росії. Важливо пам'ятати, що це перший випадок в історії, коли радянська армія покинула територію мирним шляхом: якщо Росія знову прийме агресивну зовнішню політику, ця агресія буде спрямованою по відношенню до України та Польщі, США намагаються запобігти цьому. Президент Буш мав рацію і розуміння необхідності міцного захисту Польщі, яку не можна покинути беззахисною, нам потрібен захист, ядром якого є США». З поданої цитати стає зрозумілим, що загрози які виходять із РФ адекватно усвідомлювали і почали їм протидіяти ще кілька десятиліття тому. Із трьох згаданих у даному контексті країн тільки Польща змогла досягти значного прогресу на цьому шляху. Натомість, Білорусь 8 грудня 1999 року створила так звану Союзню державу з РФ. Погодившись на єдиний політичний, економічний, культурний, митний, валютний, юридичний, гуманітарний та військовий простір. Таким чином Білорусь фактично відмовилась від міжнародних гарантій власного суверенітету і пішла в фарватері політики РФ. Це призвело до того, що О. Лукашенко в змові з В. Путіним під виглядом військових навчань розпочали збройну агресію проти України 24 лютого 2022 року тоді і зараз територія Білорусі є важливим плацдармом для військ РФ.

Іншими словами, демократичні сили в Білорусі зазнали поразки і авторитарний лідер О. Лукашенко зумів узурпувати владу і повернутися до совєцьких ідеологічних наративів. Таким чином матриця бачення майбутнього в Мінська і Москви співпали, відтак війна проти України для них стала логічним кроком на шляху до відновлення СРСР 2.0.

Згадані 1993 року у квітневій промові Леха Валенсі держави попри спільні кордони нині перебувають у різних, говорячи мовою термодинаміки, агрегатних станах. Білорусь втратила суверенітет, Україна свій відстоює на полі бою, а Польща зуміла, як зараз вбачається, остаточно порвати із комуністичним минулим і стати важливим елементом демократичного західного світу. Їй протягом 30 років вдалося здійснити вдалий демократичний транзит, розбудувати громадянське суспільство, вступити до Європейського Союзу, інтегруватися в НАТО, перейти до ринкових відносин і побудувати успішну економіку. Здійснені заходи на даному етапі, дають можливість Польщі убезпечити себе від посягань РФ. Враховуючи вищесказане та історичний аспект спорідненості Польщі і України. Можна з великою долею вірогідності сказати, що досвід і співпраця з Польщею має стати важливим підґрунтям для зміцнення Української держави і перемоги у війні з РФ.

Однак вже після закінчення військових дій Україні доведеться зіштовхнутися із рядом важливих внутрішніх викликів, яким вітчизняне суспільство не надавало достатньої уваги з 1991 року. В цьому контексті варто згадати цитату Президента України (2005-2010 р.) Віктора Ющенка: «У поляків національне питання вдалося глибше, це правда. Поляк один, ти його не розпиляєш. По мові ти його не розпиляєш, по пам'яті ти його не розпиляєш, по героям, Пилсудським ти його не розпиляєш, по культурі ти його не розпиляєш. Ксьонз один на всю Польщу і так далі. Але очевидно в них інші шанси були. І у відчай від цього прикладу не треба впадати, руки опускаєти, тому що це друга зовсім національна дорога. Якби у нас 150 років було на творення національної ідентичності, то ми ж зараз говоримо про націю як одну з найскладніших політичних категорій» [4]. Із вище зазначеної цитати ми можемо виокремити три найважливіші елементи для створення міцної держави це – армія, мова, віра. Нагадає слоган передвиборчої президентської кампанії Петра Порошенка. Щоб відійти від закидів щодо лояльності до певної політичної сили додамо до трьох ідеологем четверту, яку можна визначити, як «історична пам'ять». Автору публікації вбачається, що це найголовніші елементи навколо яких потрібно розбудувати нову після воєнну ідеологію Української держави. Сучасне високе місце Польщі на великій геополітичній шахівниці світу [5] багато в чому забезпечене увагою їх громадянського суспільства до збереження національної ідентичності, важливим маркером якої є мова. Уявіть якби українське суспільство було позбавлене конфліктних ситуацій довкола мовних питань. Актуальність якого підтвержене нещодавньою трагедією, що сталася у Львові де біля власного будинку пострілом у голову була вбита мовознавець Ірина Фаріон, яка наголошувала на важливості цього елемента для державотворення. Іншим чутливим фактором, який виник за активної участі РФ і досі провокує конфлікт в Україні це так званий Московський патріархат. Який використовується Кремлем для розхитування внутрішньої ситуації і дискредитації України на світовій арені. Польща маючи власні потужну Католицьку церкву учасниками якої є понад 94 відсотки громадян країни позбавлена зовнішнього деструктивного впливу на релігійну сферу.

Щодо питань безпеки Польща десятирічками поглиблювала співпрацю з США, що дало можливість пришвидшеними темпами вступити до НАТО. Також США профінансували програму переозброєння польського війська і продали їм сучасне озброєння, зокрема літаки Ф-16. Нагадаю, до України Ф-16 надійшли тільки 2024 року. Про послідовність політики і глибоке розуміння глобальних викликів свідчить ще одна цитата Леха Валенсі 1994 року. «Я вірю, що американський президент знову прийме виклик. Сполучені Штати, як і в минулому, залишаються незамінними для Європи у вирішальні моменти її історії. Я хотів би нагадати ваші слова, пане Президенте: «Безпека Сполучених Штатів залежить від безпеки країн між Росією та Західною Європою». У цих словах є глибока правда. У нас сьогодні немає ворогів, нам не потрібно тікати, відгороджуватися ні від кого, ні від кого. Але нам потрібно ще раз перестрибнути паркан. Повільний темп перетворень може зробити їх ілюзорними. Центральна Європа не може бути сірою зоною в порожнечі безпеки, нікудишньою землею, де може статися що завгодно. Це може стати

дестабілізуючим фактором для всієї Європи. Я хотів би, щоб під час Вашої каденції, пане Президенте, сфера демократії та стабільності розширювалася не лише на папері. Поляки добре знають зі свого минулого та теперішнього досвіду, чого варті паперові гарантії [6]. Важко не погодитися в даному контексті із Лехом Валенсою. Паперові гарантії у вигляді Будапештського меморандуму і набуття без'ядерного статусу (Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї/ Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons від 5 грудня 1994 р.) не вберегли Україну від військової агресії РФ. Кремль просто знехтував цим міжнародним договором в якому, нагадаю, він був одним із гарантом безпеки і територіальної цілісності України. Така ж доля спіткала і Мінські протоколи. Перед повномасштабним вторгненням 22 лютого 2022 року В. Путін оголосив про односторонній вихід із даного договору. Більшість експертів схильні вважати, що така доля буде у будь-яких домовленостей із РФ. Тому ті політичні сили, які вірять, що можна домовитися з Москвою і завершити нинішню Російсько-українську війну уклавши договір змушені будуть розчаруватися. Важлива атрибутивна характеристика нинішнього режиму в РФ це – діяти з позиції сили. Це властиво авторитарним політичним системам, оскільки влада тримається на авторитеті лідера і виконання будь яких домовленостей сприймається, як прояв слабкості, тому сподівання, що Росія виконуватиме взяті на себе зобов'язання марні. Тому чи не єдиним варіантом досягти миру і стабільності в Європі і світі – це модифікувати саму політичну сферу РФ, яка як муха в бурштині застрягла в попередній індустріальній фазі розвитку людства. Про це свідчить ще одна думка Леха Валенси сказана вже після початку збройної агресії РФ на Україну 2023 року – «Сьогодні Путін зробив серйозну помилку. Він об'єднав світ проти Росії. Навіть якщо ми допоможемо Україні перемогти Росію сьогодні, якщо ми спустошимо Росію, вона відродиться через 20 років і стане загрозою для наших онуків. Це виключно тому, що ми не допомагаємо Росії трансформувати її політичну систему. Це ніколи не йшлося про Сталіна чи Путіна – це завжди йшлося про російську політичну систему [7].

Отже, виклики які стоять перед Україною складні, але як доводить українське суспільство не є такими які не можна вирішити. Фактор Росії завжди буде впливати на українську політичну сферу, але результати спільної боротьби не дадуть почуватися агентам кремля в Україні комфортно так, як це було до 2022 року. Болісна трансформація української суспільної свідомості тиснутиме на громадський сектор у гуманітарній сфері, передусім у науці, культурі та релігії. Під тиском перетворень спровокованих війною більшість буде змушена перегляне своє ставлення до наведених вище чотирьох аспектів стабільності держави. Але найголовнішим є початок демократичних перетворень в самій Росії, допоки вона за своєю суттю буде тоталітарною країною, допоки буде існувати ідеологічний конфлікт не тільки з сусідніми країнами, а й із розвинутими країнами західного світу. Найбільшого тиску в цій боротьбі між Сходом і Заходом зазнаватимуть Україна, Польща, Країни Балтії, які є природнім лімітрофом і точками зіткнення цивілізацій.

Бібліографічний список:

1. Заборонити рашизм / В. Огнев'юк, В. Андреев, В. Брехуненко та ін.; за заг. ред. В. Піскун. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с.
2. Картунов О. В., Маруховський О. О. Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій: монографія. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2012. 344 с.
3. Clinton Digital Library Declassified/Documents concerning Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/16198>
4. Ющенко: все про українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=t86hh3gFXOc&t=455s>
5. Бжезінський 3. Велика шахівниця. Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
6. Clinton Digital Library Declassified/Remarks by president lech walesa of poland in exchange of toasts with president clinton [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1994/07/1994-07-06-president-and-president-walesa-in-toasts-warsaw.html>
7. Interview with Lech Wałęsa, Nobel Peace Prize laureate and former President of Poland [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ibanet.org/Interview-with-Lech-Walesa>

References:

1. Zaboronyty rashyzm. (2023) / V. Ohneviuk , V. Andrieiev, V. Brekhunencko, M.Videiko, B. Humeniuk, I. Nyrych, L. Masenko, Yu. Mytrofanenko, V.Ohryzko, O. Palii, V. Piskun, P. Polianskyi, V. Serhiichuk, P. Cherneha ; za zah. red. V. Piskun. Kyiv : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 252 s.
2. Kartunov O. V. & Marukhovskiy O. O. (2012). Informatsiine suspilstvo: analiz politychnykh aspektiv zarubizhnykh kontseptsii: monohrafiia. Kyiv: Univertsytet ekonomiky ta prava «KROK», 344 s.
3. Clinton Digital Library Declassified/Documents concerning Poland [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://clinton.presidentiallibraries.us/items/show/16198>
4. Yushchenko: vse pro ukrainsiv [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=t86hh3gFXOc&t=455s>
5. Bzhezinskyi, 3. (2000). Velyka shakhivnytsia. Lviv – Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 236 s.

6. Clinton Digital Library Declassified/Remarks by president lech Walesa of poland in exchange of toasts with president Clinton [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://clintonwhitehouse6.archives.gov/1994/07/1994-07-06-president-and-president-walesa-in-toasts-warsaw.html>

7. Interview with Lech Wałęsa, Nobel Peace Prize laureate and former President of Poland [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ibanet.org/Interview-with-Lech-Walesa>

DOI 10.31558/2617-0248.2024.9.7

УДК 327.5:352

ТЕНДЕНЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5769-7345>

Примуш М. В., д. політ. н., професор, професор Донецького національного університету імені Василя Стуса

Дослідження присвячено визначенню тенденцій здійснення процесу децентралізації у Європейському Союзі. Визначено етапи реалізації регіональної політики у Європейському Союзі та інтеграційних об'єднаннях, що передували появі ЄС у 1992 році. Особлива увага у статті приділяється розгляду принципу субсидіарності у Європейському Союзі. Підкреслюється, що у певних європейських країнах субсидіарність розглядається під різним ракурсом: для Великобританії, цей принцип означає розширення компетенції національної держави як перешкоду розвитку європейського централізму; для Німеччини характерно, що субсидіарність має припинити зазіхання ЄС на виняткові повноваження земель; для Іспанії притаманна думка, що субсидіарність не повинна торкатися відносин між державою та автономними областями. У дослідженні виділяються два умовні типи країн за типом адміністративного управління: перший тип – регіональні (регіоналізовані) держави – у них регіони мають автономний статус і мають повноваження в законодавчій та виконавчій сферах (Італія, Іспанія та Великобританія); другий тип держави – децентралізована держава – для цієї категорії характерно, що регіони мають компетенцію для ведення справ з регіональної проблематики, а також відповідно до національного законодавства є можливість вносити регламентаційні поправки до прийнятих законів і право відступати від низки положень на користь регіону, якщо це дозволено (Польща, Португалія, Ірландія, Чехія, Данія, Франція). Таким чином, можна сказати, що в європейських договорах тематика регіоналізації порушена досить розпливчато, і принцип субсидіарності може бути витлумачений по-різному, проте європейська регіональна політика, і, насамперед, реалізація програм через структурні та інші фонди Європейського Союзу, є загалом добре опрацьованим механізмом як в економічному, політичному, так і у правовому планах.

Ключові слова: децентралізація, субсидіарність, регіональна політика, Європейський Союз, місцеве самоврядування, управління територіальним розвитком.

Prymush M. V. Trends of implementation of the decentralization process in the European Union

A comprehensive analysis of the political discourse is carried out, which concerns the features of the The study is devoted to the determination of the trends in the implementation of the decentralization process in the European Union. The stages of regional policy implementation in the European Union and integration associations that preceded the emergence of the EU in 1992 are determined. The article pays special attention to the consideration of the principle of subsidiarity in the European Union. It is emphasized that in certain European countries, subsidiarity is considered from a different perspective: for Great Britain, this principle means expanding the competence of the national state as an obstacle to the development of European centralism; it is typical for Germany that subsidiarity should stop the encroachment of the EU on the exclusive powers of the states; for Spain, the inherent opinion is that subsidiarity should not affect the relationship between the state and the autonomous regions. The study distinguishes two conditional types of countries according to the type of administrative management: the first type – regional (regionalized) states – their regions have autonomous status and have powers in the legislative and executive spheres (Italy, Spain and Great Britain); the second type of state is a decentralized state – it is characterized by the fact that the regions have the competence to conduct affairs on regional issues, and also, in accordance with the national legislation, there is an opportunity to make regulatory amendments to the adopted laws and the right to deviate from a number of provisions